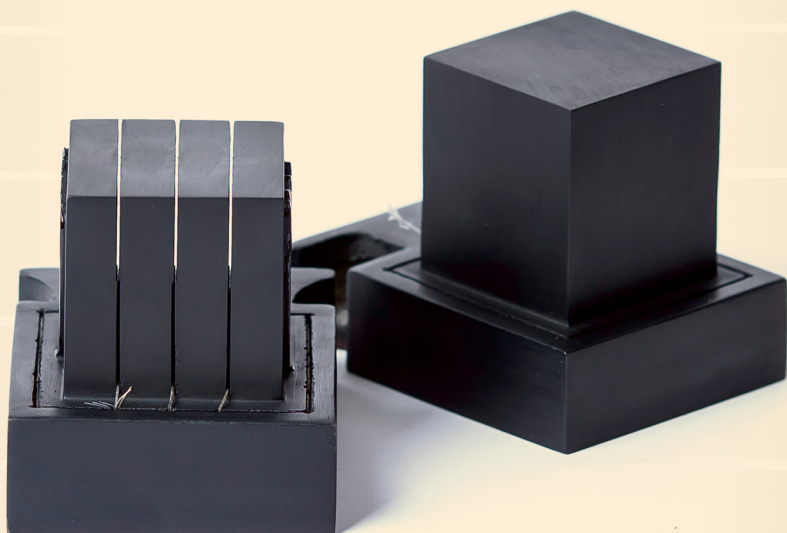

יש תפילין, ויש תפילין חרוצות!

תפילין חרוצות על כל דקדוקיה

מכון סת"ם קסת הסופר
שלמה דהרי - סופר סת"ם, מגיה ועו"צ מוסמך

הסנהדרין 27 ראש העין : טל. 03-9031308

הוצאה לאור:

המכון לחקר ההלכה "קסת הסופר"
סנהדרין 27, ראש העין

להארות ושאלות:

© כל הזכויות שמורות למו"ל

טל. 03-9031308

פקס. 03-9032030

dhshlomo@gmail.com

חרוצות

תפילין חרוצות על כל דקדוקיה

קובץ הטומן בתוכו מקורות הלכתיים
ודעות הפוסקים בעניין תפילין חרוצות
(פרודות עם אוויר ניכר בין המחיצות)

מאת

בעזרת החונן לאדם דעת

הרב **שר שלום רוני הי"ו**

עיצוב ועריכה:

"סטודיו ברק"

דפוס והפקה:

דפוס ברק. ראש העין. 03-9380202

סיגיליזאן און

6-20	טוצלעטע ווערעכעט
22	אונט
27	סיגיליזאן אונט
28	סיגיליזאן אונט אונט
30	סיגיליזאן אונט אונט אונט
31	אונט אונט אונט אונט אונט
32	אונט אונט אונט אונט אונט
34	אונט אונט אונט אונט אונט
35	אונט אונט אונט אונט אונט
36	אונט אונט אונט אונט אונט
39	סיגיליזאן אונט אונט אונט אונט אונט
40	אונט אונט אונט אונט אונט
42	אונט אונט אונט אונט אונט
49	אונט אונט אונט אונט אונט
50	אונט אונט אונט אונט אונט
51	אונט אונט אונט אונט אונט
56	אונט אונט אונט אונט אונט
58	אונט אונט אונט אונט אונט
61	אונט אונט אונט אונט אונט
63	אונט אונט אונט אונט אונט
64	אונט אונט אונט אונט אונט
65	אונט אונט אונט אונט אונט
69	סיגיליזאן אונט אונט אונט אונט אונט
70	אונט אונט אונט אונט אונט
70	אונט אונט אונט אונט אונט
70	אונט אונט אונט אונט אונט
72	אונט אונט אונט אונט אונט

MACHON HASTAM
The "YAD REFAEL"
Institute

ספון הסת"ם
יד רפאל
להוראה, הסמכה וחקר ההלכה

מכון הסת"ם
"יד רפאל"
שע"י ישיבת
כסא רחמים ספרדים

ע"ש החסיד העניו רבי רפאל מאזוז זצ"ל אביו של הגה"ק "איש מצליח" זיע"א

בניסיונות: מרן מופת הדור והדרו הראש"ל רבנו עובדיה יוסף שליט"א מרן ראש הישיבה הגאון רבנו מאיר מאזוז שליט"א

בס"ד בני-ברק, יום _____

וחכמים אומרים אינו צריך, כל כך אלא סגי בחוט או משיחה [בין] כל אחד ואחד כדמפרש ואיל. עכ"ל. וכתב בספר התרומה (הלכות תפילין סימן רל) מה שתופר בין בית לבית תתורא ועור הבית כדי להבדיל הבתים בטוב. עוד כתב שם בזה"ל: ואם אין חרוץ ניכר פסולות פירש חרץ וחתוך הבתים מבחוץ צריך שיהא ניכר היטב אלמא צריך ליתן חוט ומשיחה בין בית לבית. ע"כ. הנה מלשון הראשונים מבואר שיכניס את הגיד בין הבתים כדי לעשותו ניכרות להדיא, ומשמע שיש מעט אור בניהם מחמת עובי הגיד.

וכ"כ כמה אחרונים וכמ"ש בספר תשובות והנהגות (כרך א סימן מ) שהגרי"א זצ"ל וגם הגאון בעל שאגת אריה כשהיה רואה לאחד שהניח של ראש דבוק, אמר לו מדוע אתה מניח של יד על ראשך. וכן כתוב ב"מנעם רבי" להגרי"א דתשי"ר הבתים צריכים להיות פרודות ולא מדובקות בדבק, וכ"כ גם בסידור הגרש"י שיפרידם בסכין, (להמחדרין נוהגין לאחר שצבעו הבתים חוששין שזהו גופא סיבה לדבק, ומניחים חוט ובודקים אם נכנס עד למטה), וכן מסביר אף שאין דבק כלל אם נתדבקו על ידי לחץ בעשייתם הם כמדובקים ופסול, וכן שמעתי מגדולי הוראה, ומעט הסופרים שיכולים לעשות בתים פרודות ומרובעים בדיוק, וחוט עובר מלמעלה ולמטה כשירצה לנסות. עכ"ל. ובשו"ת יד אליהו רגולר (סימן א) כתב דאם לא היו החריצים מפולשים היטב שיהיה ניכר החריץ מפולש מעבר לעבר עד התפר פסולות וכו', בודאי שצריך שיהיה אורך כל חרץ בכדי שיהיה ניכר הפירוד של כל בית ובית בורח, ובכל ד' הרוחות נפרד וניכר כל בית בפ"ע מעבר לעבר כל משך האורך שהפרשיות מונחות שם וכו', מ"מ מצות תפילין הוא שיהיה החריץ בין כל בית ובית "ניכר ומפולש" אפילו כחוט השערה סג, רק שיהיה מפולש ממש. ע"ש. וכ"כ בספר טהרת הקודש לרבי יצחק אשכנזי על מסכת מנחות בזה"ל: ולעולם צריך שיראה שהם ארבעה בתים בודאי ולא בחרץ מעט כדרך הבתים המדובקים בדבק, מאחר שאין ע"י אותו חרץ מעט היכר ברור לידע שבדאי הם ד' בתים. ועדיין אפשר שאינם ד' בתים. ואח"כ הביא דברי הרב נמוק"י וכתב: דגם לרבנו צריך רווח בכל השטח שבין בית לבית שיעור ליתן בהם חוט או משיחה. וסיים: ולמנהגינו עכ"פ אין תועלת באותו חוט כלל, וא"א לומר דסגי באמת בלא"ה מאחר שהשי"ס מצריך ליה משמע דבעינן הבדלה מעבר לעבר ולא סגי במעט רושם להבדיל. ע"כ.

ב. וראיתי להרב בית יהודה ח"ב (סי' פז) שכתב, נשאלתי על תפילין של ראש שלמראית העין נראים הבתים מרובעים, וכשנשקדק במדידה נמצא שאינם מרובעים, ואמרו הסופרים שאינם יכולים לכון המדה בצמצום בריבוע התפילין של ראש וכו', ושלא אחר אחד מהסופרים הותיקים, ושאל ממנו על זה, ואמר שהבתים מרובעים, אבל מחמת האויר שבין הבתים כשיתייבש העור מתרחבים הבתים ומתרחקים זה מזה, וכשידחק האדם לקרוב בידו, וקרוב זה אל זה, ימצא הריבוע מכוון. ועמדנו על המבחן ומצאנו כדבריו, ולא דמי למיש השי"ע, עשאן מרובעות ואח"כ נתקלקל ריבועו, יש מי שאומר שצריך לרבעם, דהתם נתקלקל ממש, וליכא ריבוע כלל, אבל בני"ד הרי הריבוע קיים ועומד לפנינו, והוא כעין דק"ל כל הראוי לבילה, אין בילה מעכבת בו. עכ"ל. והובאו דבריו בברכי יוסף (סי' לב ס"ק יב). וכן בשו"ת מנחת שמאל (סי' ז אות ה, דף כב ע"ב) סבר וקציל סברת הרב בית יהודה בזה. ע"ש. וכ"כ עוד הרבה אחרונים לא עת האסק.

רחוב הרב עזריאל 24 בני ברק ת.ד. 2750 מיקוד. 51127 טל. 03-5747316 פקס. 03-6762547

MACHON HASTAM
The "YAD REFAEL"
Institute

ספון הסת"ם
יד רפאל
להוראה, הסמכה וחקר ההלכה

מכון הסת"ם
"יד רפאל"
שע"י ישיבת
כסא רחמים ספרדים

ע"ש החסיד העניו רבי רפאל מאזוז זצ"ל אביו של הגה"ק "איש מצליח" זיע"א

בניסיונות: מרן מופת הדור והדרו הראש"ל רבנו עובדיה יוסף שליט"א מרן ראש הישיבה הגאון רבנו מאיר מאזוז שליט"א

בס"ד בני-ברק, יום _____

בענין בתי תפילין שחריצן ניכר ויש מעט אור בין בית לבית

הובא לפני תפלין מעשה ידי אומן תלמידי היקר והחביב ונה לו סביב כה"ר **שלמה דהרי** שליט"א מראש העין, שבאמצעות הטכנולוגיה החדשנית הצליח לייצר בית של ראש עם רווחים הנכרים להדיא ע"י הגיד שביניהם. לעומת מנהג העולם שגם בבתי המהודרים ביותר אין רווח כלל ביניהם וסומכים על החריץ שעושה את ההיכר, האם יש מעלה בהידור זה? [גם הביא עמו קונטרס בשם **חרוצות** עם ראיות רבות לזה]

א. איתא בגמרא מנחות (לד:) (כותב על ד' עורות ומניחן בד' בתים בעור אחד, ואם כתבן בעור אחד והניחן בד' בתים יצא, וצריך שיהא רווח ביניהן דברי ר"י וחכמים אומרים אינו צריך, ושון שנותן חוט או משיחה בין כל אחת ואחת, ואם אין חרוץ ניכר פסולות. ע"כ. ופירש רש"י שם, ואם אין חרוץ. החריץ שבין כל בית לבית אם אינו ניכר מבחוץ פסולה, כגון אם עשה מחיצות הבתים מבפנים ואין חרוץ ניכר מבחוץ. עכ"ל. וכ"כ רבנו שמחה (הו"ד באור זרוע ח"א) הלכות תפילין סימן תקנ"ו וז"ל: וצריך שיהא רווח קצת בין בית לבית. וחכמים אומרים א"י וכחכמים קי"ל דאין הלכה כרבי מחביריו. ושון שנותנין חוט או משיחה בין כל אחת ואחת. פי' ושון שכשמוניחן בד' בתים שצריך ליתן חוט או משיחה בין כל בית ובית משום הפרש. עכ"ל.

וכתב הרמב"ם (הלכות תפילין פ"י הלכה יא) וצריך שיגיע החריץ של תפילין של ראש עד מקום התפר, ואם היה החריץ ניכר כדי שיהיו ארבעה ראשין "נראין לכל" ואף על פי שאין החריץ מגיע למקום התפר כשרות, ואם אין חרוץ ניכר פסולות. עכ"ל. ומדכתב "נראין לכל" משמע שיש רווח קטן בין בית לבית, ובפרט למפ"ש בהמשך שם: וצריך להעביר בתוך כל חרץ וחרץ על גבי העור חוט או משיחה להבדיל בין בית לבית, ומנהג פשוט להעביר גיד מגידי התפירה בכל חרץ וחרץ משלשתן. עכ"ל. והרי יש רווח אור בניהם מחמת העברת הגיד. וכתב בספר תיקון תפילין [תלמיד מהר"ם מרוטנבורג עמוד מו] וז"ל: ויניח האצבע עליו למעלה וישיכנו תחתיו כדי שיוכל ליכנס ולירד החוט בין בית לבית בלי עיכוב על התפירה. עכ"ל. וגם מדבריו מבואר שיש רווח מסויים בין הבתים כרוחב הגיד שמעבירו מלמעלה עד למטה ללא עיכוב. עוד כתב בעמוד קפ"א: וכשיתפר שני פעמים סביב וזו יוצא המחט ליכנס החוט תחת התפירה הסמוכה לאותו נקב פעמים שקורין שטי"ך בלשון אשכנז, ואז יכניס בנקב השני ויעלה המחט למעלה מן הארובה, ואז יעביר חוט התפירה בים הבית השני לשליש, ויתחוב עוד המחט בנקב שכנגד החריץ, ויצא המחט למטה מן התיתורה, ואז יסבב החוט התפירה כבראשונה פעמים, ויתחוב עוד פעם שלישית ויעלה על הארובה, ואז יעבירה עוד פעם שלישית, בין שלישית לרביעית. עכ"ל. וכן משמע מדברי הנמוקי יוסף (דף ו ע"ב מדפי הרי"ף) שכתב: וצריך ליתן "רווח גדול" בין בית לבית. ע"ש. וכ"כ רש"י בגיטין (נח. ד"ה דדרעא) וז"ל: דמס' של ראש מתוך שצריך לחלק הבתים ולהיות "ריוח ביניהן" וקבועין על מושב אחד הוצרך המושב להיות רחב והוא על אחד שלשה שבורות. עכ"ל. וכ"כ רבינו מלוניל על הרי"ף הלכות תפילין (דף ו עמוד ב) וז"ל: וצריך ליתן ריוח ביניהן בין בית ובית שיהיה "אור בין בית לבית" שיוכלו להתרחב הרבה זו מזו.

רחוב הרב עזריאל 24 בני ברק ת.ד. 2750 מיקוד. 51127 טל. 03-5747316 פקס. 03-6762547

MACHON HASTAM
The "YAD REFAEL"
Institute

מכון הסת"ם
יד רפאל
לחוראה, הסטבה וחקר ההלכה

מכון הסת"ם
"יד רפאל"
שע"י ישיבת
בסא רחמים ספרדית

ע"ש החסיד העניני רבי **רפאל מאזוז** זצ"ל אביו של הגה"ק "איש מצליח" זיע"א

בניסיונות: מרן מוסת הדור והדרו הראשיל רבנו **עובדיה יוסף** שליט"א מרן ראש הישיבה הגאון רבנו **מאיר מאזוז** שליט"א

להעביר ביניהם חוט. ומי"מ לדינא גם באופן שנעשה כיום שיש רווח הניכר מאד בין הבתים, שאם יקרבו הבתים זה לזה יאבד מרבוע התפילין כשרות. ומי"מ לעני"ד לא עדיפי משאר בתים המצויים כיום שידועים שפרודים עד התפר ואין ביניהם דבק ואם ירצה יוכל להעביר חוט ביניהם, כיון שגם בכה"ג פסיר חשיב פרודות, דהגם שניכר פירוד בזה עדיפי קצת, ומי"מ גרעיה מהחשש הנזיל, ורק אם יוכלו לעשות הפסק דק של אויר ביניהם שבחצמדם לא יקלקל את הרבוע בדאי שמעלה גדולה תהיה בהם. וכן דעת הגר"מ שטרנבוך והגר"ד יוסף שבאופן זה גם הם מסכימים שיש בזה הידור. עכ"ד.

ובתפילין שהובאו לפני מדדתי את הריוח והוא קטן מאוד בשיעור 0.2 מ"מ ובסה"כ הרווח בין הבתים הוא 0.6 ובאופן שאם נצמיד את הבתים ביד, עדיין הן מרובעות לעין ללא הרווחים.

נמצא שההידור בבתיים אלה: א. אין דבק בין הבתים ב. אין בעיה של חריץ מווי"ג. ג. חריצים ניכרים להדיא עד התפר ד. הבתים ישרים בכל גובהן ואין חסרון מחמת התעלה להעברת הגיד ה. מקיימים דברי הראשונים כפשטן בהעברת חוט התפירה בין הבתים.

אלא שיש לחוש שאולי מחמת הרווח יפתחו בעתיד ויתקלקל הרביע, וזה יעמוד במבחן הזמן. וראיתי עצה לזה בספר מנחת יהודה וירושלים (סימן ג) שהביא דברי מרן החיד"א בברכ"י שבאר ברור דמה שלא עשו חריצים ונתנו חוט ומשיחה בין בית לבית כי חשו לקלקול הרביע, וכתב על זה בזה"ל: דנראה ברור דמה שחששו לקלקול הרביע משום שלבשו התפילין כל היום או רובו לא נכון ובימי החיד"א לא היו מניחים תפילין רק בשעת תפלה דוקא. נאמן ס"ט, ובחוף הכס שרב ושמש, משא"כ האידנא שלובשים התפילין רק בשעת התפילה, נקל אפסר לשמור שלא יתקלקל הרביע, וגם שע"י מכשירים וכלים אפשר בזמננו להדוק ולצמצם הבתים יותר מבזמנם, וכיון שרוב רובם של ראשונים ס"ל דצריך להעביר חוט התפירה בין בית לבית, למה נקל בזה מחשש רחוק שיתקלקל רביע הבתים. וכיו"ב כתב בספר תשובות והנהגות (כרך ב סימן כא) ומיהו מהנסיון למדתי שאם אויר בנתיים עלול לאח"כ ליפרד יותר ויותר וכו', והעצה הנכונה שמחזיק התפילין אחר התפילה בבתיים מהודקים מאד לבתים גופא שזה מחזיק אותם שלא יתקלקל הרביע, וכן עשיתי בבתיים שלי בס"ד. עכ"ד. וכן אמר לי בעל המפעל הנ"ל שיעשה נתיקים לבית של ראש על לחץ על הבתים כדי לשמור על רביעו.

ונלע"ד שיש בזה הידור מצוה בשני תנאים: א' באופן שאם נצמיד את הבתים ביד, עדיין הן מרובעות לעין ללא הרווחים. ב. שלא יתקלקל הרביע במשך הזמן.

ברכת התורה ובכבוד רב
הצב"י שלמה מועלם ס"ט
מח"ס יריעות שלמה ד"ח
ראש המכון

ראש מכון יד-רפאל בני ברק
הצב"י שלמה מועלם ס"ט
מח"ס יריעות שלמה

רחוב הרב עזריאל 24 בני ברק ת.ד. 2750 מיקוד. 51127 טל. 03-5747316 פקס. 03-6762547

MACHON HASTAM
The "YAD REFAEL"
Institute

מכון הסת"ם
יד רפאל
לחוראה, הסטבה וחקר ההלכה

מכון הסת"ם
"יד רפאל"
שע"י ישיבת
בסא רחמים ספרדית

ע"ש החסיד העניני רבי **רפאל מאזוז** זצ"ל אביו של הגה"ק "איש מצליח" זיע"א

בניסיונות: מרן מוסת הדור והדרו הראשיל רבנו **עובדיה יוסף** שליט"א מרן ראש הישיבה הגאון רבנו **מאיר מאזוז** שליט"א

אולם בשו"ת זרע יעקב (סוף סי' ב) הביא דברי הבית יהודה וכתב בזה"ל: ואני מיום עמלי על דעת לא ברכת על התפילין, כי עמדת על המבחן, ומעולם לא בא לידי מרובע מתחלה ועד סוף, ואף מה שחילק הרב ז"ל, אין דעתי מסכמת, דבעין מרובעות בשעת הנחתן, כדמובא מתשובה אשכנזית שהביא הבית יוסף, וכבר שמעתי שכמה רבנים נהגו שלא לברך. עכ"ל. והביאו הגאון יביע אומר (ח"ט א"ח סימן ו אות ג) וכתב לכאורה נראה שהצדק עמו, שהרי מיד לאחר שישלך ידו מדחיקת הבתים, יחזור להיות הבתים של התפילין ללא ריבוע, ואטו ישוה הפוך ידו כל היום בהידוקם. וכן ראיתי להגאון ממנוקאטש בספר אות חיים (עמוד קלב) שדחה כן דברי הרב בית יהודה, ונתן דמסייע ליה הוא הרב זרע יעקב. וכן ראיתי להרב בית עובד (דיני תפילין אות ה דף מא ע"ב) שהביא דברי הרב בית יהודה, וכתב עליו, ולי נראה שאין הוראתו ברורה, שכיון שתפילין מרובעות הלי"מ, ודאי שצריך שיהיה הריבוע קיים ועומד בשעת קיום המצוה, וכל שאין מרובעות בעת הנחתן על הראש והזרוע, אפילו אם בשעת שידחקם ויהדקם יהיו מרובעות, אינן כשרות, כיון דהשתא מיהא בעת קיום המצוה אינן מרובעות. ע"כ. אבל הגר"מ בספר עוד יוסף חי (פרשת חיי שרה אות ט) הסכים לדברי הרב בית יהודה להכשיר, ודלא כהרב בית עובד. ע"ש. והגאון הרוציבי בשו"ת צנפת פנח (סי' רט) כתב, שאם נתרבו הבתים של התפילין ונתייבשו, ונתקלקל רביע הבתים, יש להכשירם, כההיא דמנחות (נה א) והאיל ויכול לשולקם, וה"נ הוי שפיר מרובע וכו'. ואף דבגרדומין לא מכשירין אלא במצוה ולא בקדושה (מנחות לה ב), כאן שהוא רק מחמת יובש יש להכשיר. ע"ש. ושוב ראיתי בשו"ת קרבן אשה (סי' ז דף ט ע"ב) בד"ה ואני אומר, שכתב, שלענין הלכה נראה שאם התפילין היו מרובעות מתחילתם על דג חיות אפסר, ואח"כ מחמת האויר נתרבו ונתקלקל רביעו, ולא לפי חוש הראות, אלא רק לאחר המדידה, וכשדחקים אותם חוזרים להיות מכוונים היטב בריבועו, תפילין מרובעות הן, ומברכים עליהן. אבל אם אף לפי מראית העין נראות שאינן מרובעות, תפילין פסולות הן, ואין לברך עליהן, דתפילין מרובעות הלכה למשה מסיני. ע"כ. ועיין בשו"ת יביע אומר הנ"ל ומשם בארה.

ונראה שכל מה שחלקו על הרב בית יהודה משום שצריך להתחזק בידו כדי שיהיה מרובע, אבל אם הן מרובעות מעצמן וכד"ד ללא אחיזת יד האדם, גם הם יודו להכשיר אע"פ שיש ריוח של אויר בין הבתים. וכן ראיתי להגר"ד יוסף שליט"א בספר הלכה ברורה (סימן לב עמוד תכד) שהביא המחלוקת וכתב בזה"ל: לענין הלכה למעשה נראה שיש לסמוך על דברי הבית יהודה הנ"ל להקל כשנרחקו הבתים מעט בתפילין של ראש מחמת האויר שביניהם, כל שאין ניכר לעין שאינם מרובעים, בצירוף דברי הראשונים הנ"ל דסבירא להו שאין ריבוע הבתים מהלכה לשמה מסיני, ובצירוף דברי הראשונים הנ"ל דס"ל דריבוע הבתים היינו אפילו אורכו יתר על רוחבו. וכן הביאו דברי הבית יהודה להלכה מרן החיד"א בברכ"י (סימן לב ס"ק יב) והגר"מ בספר עוד יוסף חי (ש"י שרה אות ט) וכן דעת הרבה מהאחרונים. עכ"ל.

ג. ובאה לידי תשובה בכת"י מהרה"ג רבי דניאל גודיס שליט"א שאף הוא נשאל ממפעל אחר על הידור זה ובסו"ד כתב, שלא מצא מי שחולק ע"י הרב ארץ צבי פרומר (סימן יב אות יד טו) שסובר שהאויר שבין בית לבית מצטרף לרובע ושדבריו דברי טעם, ומי"מ לעני"ד התפילין שהובאו לפנינו יש רווח של אויר גדול בין הבתים אשר אין צורך בו, וטוב תעשו אם תמנעו את האויר שביניהם כך שאפילו אם יוצמדו הבתים זה לזה לא יהיה ניכר למראית העין שאבדו התפילין מריבועם, דבכה"ג נקטינן דשפיר הוי מרובע. וארווחאנא גם שהבתים פרודים להדיא ובשפיר אפשר

רחוב הרב עזריאל 24 בני ברק ת.ד. 2750 מיקוד. 51127 טל. 03-5747316 פקס. 03-6762547

MACHON HASTAM
The "YAD REFAEL"
Institute

מכון הסת"ם
יד רפאל
להוראת הספח וחקר ההלכה

מכון הסת"ם
"יד רפאל"
שע"י ישיבת
סגא רחמים ספרדית

ע"ש החסיד העניו רבי רפאל מאזוז זצ"ל אביו של הגה"ק "איש מצליח" זיע"א
בנשיאות: מרן מוסת הדור והדרו הראש"ל רבנו עובדיה זוסף שליט"א מרן ראש הישיבה הגאון רבנו מאיר מאזוז שליט"א

בס"ד בני-ברק, יום _____

ולעניין הלכה למעשה אם צריך לרכוש בתים כאלו או להחליף את הקיימים כדי להוסיף עוד הידור במצוות תפילין, אעביר את כל האמור וגם את הבתים של התפילין למראה עיניו והכרעתו של מרן ראש הישיבה שליט"א

כדאי לרכוש לכתחילה בתים כאלה.

אבל א"צ להחליף את הקיימים שלא להוציא לעז על הראשונים, שנהגו כן מימי הרמ"ע מפאנו, וכמו שהעיד בתשובתו סימן ל"ח והו"ד בשו"ת איש מצליח ח"א חאו"ח (סימן ח' אות כ"ב) ע"ש.

נאמ"ן ס"ט

רחוב הרב עוזיאל 24 בני ברק ת.ד. 2750 מיקוד. 51127 טל. 03-5747316 פקס. 03-6762547

ולעניין שיש בזה הידור מצוה בשני תנאים: א' באופן שאם נצמיד את הבתים ביד, עדיין נהן מרובעות לעין ללא תרווחים. ב' שלא יתקלקל הריבוע במשך חומן

ולעניין הלכה למעשה אם צריך לרכוש בתים כאלו או להחליף את הקיימים כדי להוסיף עוד הידור במצוות תפילין, אעביר את כל האמור וגם את הבתים של התפילין למראה עיניו והכרעתו של מרן ראש הישיבה שליט"א

כדאי לרכוש לכתחילה בתים כאלה.

אבל א"צ להחליף את הקיימים שלא להוציא לעז על הראשונים, שנהגו כן מימי הרמ"ע מפאנו, וכמו שהעיד בתשובתו סימן ל"ח והו"ד בשו"ת איש מצליח ח"א חאו"ח (סימן ח' אות כ"ב) ע"ש.

נאמ"ן ס"ט

CHIEF RABBI OF ROSH-HA'AYIN
& MEMBER OF THE CHIEF RABBINATE COUNCIL OF ISRAEL

302 ו' א"ר אפר

הרב הראשי לראשי העין
והבר מועצת הרבנות הראשית לישראל

דבריו ברכו אנחנו

[illegible]

३०८

३३५३

השקר הזה רבים אגידו כי אפולוניוס הסופר בנפשו
הפחית הזה שלמה דברי ה"ו אשג צבד איצב תפילין מבודל
היגד דתים של חוש מחיצון ניכר ותם פחדו בדבד
הגוף הניכר אליו שמאוי בנאשנים כל דבדקן בין הפנים
בזה הניכר אם אבדל חלום כל מנהגיו ואם אין חיצון
ניכר פסולו דפער הנאגה משתדל בזה אצבדא וכן כל
הנאמרים וצדק נאשנים ופער גבול הדולה אחרת כלתני
היגד כל שניקד העדה מעיגולן שם הוא מ שנתה תש
מבוקה בנתיים דליתן היה אולם ~~אחרי~~ דמה שביד אשג
וכן אחרת כלתני היגד אשגולן, וכן היגד אשגולן ואש
אחרת שופא שם אשג ניכר בין הפנים אפסא שם אשג הפול
וכלאלי כל ביקנשים בקנא מחוצה שמוכר על היב שגול
בין שליט ונאמנו אפסא שמוכר שגול

והנה הנהיג כל מי שמעדי במצולא זיהניא תפסין אלו
כחבא את ישראל במצור ושלמה לו אבי

הכרזת

12th July

2000/1/1

הסדר

לפני השלמה

המלצה

הראונוי הנה של תפילין שני מכוון קצת הסוכר
 הראשון של ר' שאר דברי ה"ן ואר מאלד תחת אהור
 תפילין של ראש קצת צביעה ואחר צביעה. ואולי כי
 ה"ן פריבור ע"י ה"ר ופריבור נכבד אגיד
 ודוא"י כי רבו תפילין היבדל ע"פ הקטנים
 ע"כ אהרן כי יצא אצלה אהרן הרה"ק התפילין
 מהבדל מאלד. ויצא מהרה"ק המצוות התפילין אלו
 ויהי שאל מצא תורה משה יצא ויפיל ר' ב"ר יצחק

בדיקת
 הרב יעקב מעלה
 רב משה קצת כ"ה

הרב יעקב מעלה
 רב מושב גבעת כח

שלמה יוסף מחפור

אב"ד בר"צ יורה דעה
 רב ומו"צ דשכונת נוה אחיעזר ושיכון ו
 בני ברק

בע"ה יום רביעי ג אייר תשע"ה

המלצה

הנני ממליץ בכל לב עבור היקר והנעלה, רב הפעלים לתורה
 ולתעודה, הרב **שלמה דהרי** שליט"א ראש מכון **קסט הסופר**
 בראש העין ת"ו, אשר עלתה בידו לייצר תפילין של ראש פרודות
 שחריצן ניכר לעין, כמבואר בדברי רבותינו הראשונים, ולפעלא
 טבא אמינא איישר.

חפץ ה' בידו יצליח להמשיך לזכות את הרבים בפעולותיו
 הנפלאות, והשי"ת יהיה בעזרו שלא תצא תקלה מתחת ידו, וילך
 מחיל אל חיל, ובכל אשר יפנה ישכיל ויצליח.

הנני ממליץ לך
 מאלד ב"ר יצחק קצת
 שמואל ואר

הרב משה תנעמי

רבה של רכסים

נשיא קרית החינוך "אור חדש"

בס"ד

RABBI MOSHE TANAMI

Rabbi of Rechsim

President of Girls' Town / Or Chadash

ב' אייר תשע"ה

21 אפריל 2015

המלצה

ראיתי בתי תפילין שע"י מכון "קסת הסופר" בראשותו של ר' שלמה דהרי הי"ו ונהניתי מאוד לראותם. ובפרט בחידוש שעשה בתפילין של ראש הנקראות "חרוצות" שחריצן ניכר להדיא ובודאי הידור גדול הוא שלדעת כמה פוסקים ראשונים ואחרונים צריך שיהא חריצן בין הבתים ניכר להדיא בדוקא שיוכל להעביר חוט או משיחה ביניהם ופירודן הוא עד התפר ממש במראית העין. וראוי לכל מהדר במצוות שירכוש תפילין אלו. וע"כ אברכו שיזכה לכל מיני דמיטב ויזכה להגדיל תורה ולהאדירה.

בהצלחה רבה

הצב"י משה תנעמי

ת.ד. 8, כפר חסידים-רכסים 20450
Kfar Chassidim - Rechsim 20450, ISRAEL
דוא"ל: orchadashpr@bezeqint.net

טל: +972-4-9846511
פקס: +972-4-9846066
מקום מגורים: +972-4-9846266

בס"ד

לשכת הרבנות אליכין

הרב חיים עדני

טל. 04-6301423 נייד. 050-4190790

הלאצ"ר

ב' אייר תשע"ה

הי"ד אהא"ל חז"ל אודות דת תפילין האחרים ע'
אכן "קסת הסופר" דהא"ל ר' שלמה דהרי הי"ו.
ראיתי בתי אלו הנקראים "חרוצות" ע"ש לחריצן ניכר
להדיא וה"כ פורדתי אלא ע"ד הת"פ ואובא לכתב יל
תוספת היבוי א"כ הדעת נכונה אלא ע"ד אריזון לבוא
יבוא ע"ד א"כ אלא ע"ד אריזון א"כ א"כ א"כ א"כ
וה"כ א"כ א"כ א"כ א"כ א"כ א"כ א"כ א"כ

פנחס קורח

רב ור"מ ק"ק שערי הלכה ב"ב
רח' דבורה הנביאה 20, בני-ברק

לקי"י, יום א' אייר התשל"ה

הנה הואנ' יגיד, ר' אליהו דהרי שליט"א ראש מכון "קסט הסופר"
דתיים תפלין טא ראש שרין הדתיים חר"ץ טא אורי נעני דין דיה אורי
ומרוקאלא ארפאטא, ונקראים "תפלין חרוצות" ד"ץ החר"ץ הניכר, טאופער
אדעריר דר ווהים גיד אא מליחה וטולט' הרמק"ק, והנה אד"ץ שדמלן הידור
אא אלה דייס אדרי דכ' דקדוקי מדשה תפלין כפי שהודא דספרי הפוסקים
דדים און כיום טאופער דראומדמ אדמ מוסיפים דקדוקי מדשה תפלין
ורקדס ודעייטק אדרי דהמה גסר דטיא היידור והיפ' דדתינ' ע"י מלכר,
ודגה און נוכים אדרי דקדוקי מדשה תפלין טא ראש דקדוק והידור
דחרוצות הדתיים פיר והלכר וכל רואה דם יעבא וילטקק, אלא הע' אדרי
ולחך אר יבי העלשים דמאדנ' מאדנ' הקדש, אדרי רוא וקדש תפלין חרוצות
ומהודור ונאמ', ויהי עתן שיעכו אהיה ממצי' החדים, ונכח האונות
והמסיגים שדרינו טא חשיבות מדשה תפלין דחר"ץ נכר תדמו
אדמסוקים דמאדנ' הקדש שחפ' ב' דייס יכלא.

הכונה לכדור מהדרי המלכה

הכונה פנחס קורח

מבוא

רבים שואלים מנין החידוש הזה לעשות חריצים בהפסק אויר? במקום תשובה העתקתי כאן דברי האדמו"ר מצאנז קלויזנברג ב"מנחת יהודה" וי"ם "סוף סימן ב' זה לשונו: "כוחי אין איתי ודעת אין בי ודרכי החכמה נעלמו ממני וידעתי בפשי באמת שאין עליי להיכנס לדברים העומדים ברומו של עולם ובפרט לעת שיבתי כמבואר בד"ח מהנוב", **אך קנא קנאתי למצוות תפילין, אשר לכל מסורה וכל הפושט יד מתעסק בה כרצונו בלי קבלה**, והמכשולות רבו מאד כאשר נתגלה בזמן האחרון רח"ל, אשר לא ישוער ממש היאך ירדה פלאים קרן התוה"ק ובפרט במצווה החמורה שבתורה, וברור כשמש שחלק גדול בזה כיון **שלא השגיחו בקבלת הראשנים** נתקיים רח"ל כבידוי דר"נ אשר התרת אסרתי ואשר אסרת התרתי, ולזה אדמה שכונתי לשם שמים, וזכות אבזה"ק תעמוד לי שלא להיכשל ח"ו בהלכה, ושיתגלגל זכות ע"י לאיזה איש מישראל לקיים מצוות תפילין כראוי לכתחילה וכהידורה אכיה"ר."

ובתו"ה ח"ב (או"ח סי' י"ז) **"ומצות תפילין כיון שלא מסרו ישראל נפשם עליה עדיין רפויה בידינו**, ויש ספקות הרבה איך לקיימה. **ואין נזהרים מספיק בעשייתן ובהנחתן**". ובסוף סי' כ"א ומרגלה בפי אינשי שאין צורך להדר כל כך, שבדור הקודם אפילו מגדולי ישראל שלא היה להם תפילין כאלו אבל האמת שבתפילין נאמר "ושמרת את החוקה הזאת למועדה", וחובת שמירה היינו כפי האפשר עכשיו דווקא, וכן הוכיח הגאון הנצי"ב זצ"ל ממשנה מפורשת בפרה (פ"ז) שאם במי חטאת שלו ושל חברו, נותן שלו לפניו ושל חברו לאחריו, וכשר ששמר כפי האפשר לו ולכן אף באחוריו כשר, אבל כשאין לו אלא אחד ונתן לאחריו לא יצא שלא שמר כפי האפשר לו, והמצווה הזאת דתפילין שנאמר בו "ושמרת" חיובו גם כן כפי האפשר.

ומלבד כל זה מבואר לעיל שמה שנמנעו לעשות כן היה מחשש קלקול הריבוע דבר שב"ה בשנת התשע"ה עם התפתחות הטכנולוגיה בעולם יש לו פתרון, ומלבד כל זה תראה שגדולי עולם ומכללם **מרב"י כתבו לעשות כן ומעשה רב מהגר"א ועוד גאונים וצדיקים שבית תפילתם חרוצה ואין חדש תחת השמש!**

ובעזרת החונן לאדם דעת בקונטרס שלפניך יובאו דעות הפוסקים המצריכים שחריצי התפילין של ראש יהיו חריצים גמורים בהפסק אויר עד מקום התפר והתועליות המרובות המשתלשלות מכך לכשרות התפילין. כדין חוט ומשיחה, חריצים מזויפים, דין פרודות והבטחת שלמות הבתים ועוד.

והנה לפני כמה שנים נתגלע פולמוס גדול בענין חריצי התפילין - כמה מעושי הבתים החלו לזייף את החריצים. כדי להבין את כוונת הדברים נסביר שכיום התפילין נעשות ע"י עור בהמה גסה ובעזרת הפרס (המכונה שלוחצת את העור) מצמידים את ארבעת בתי התפילין של ראש ועושים מהן כעין בית אחד ולאחר הצביעה הבית של ראש נראה ממש כבית של יד ואז עושים חריצים כעובי מילימטר, כדי לקיים את הדין שיהיה חריצן ניכר. והנה לפעמים הבתים שונים בגודלם או שאינם ישרים כ"כ וכדי שיראו הבתים מהודרים ויפים עשו את החריצים שלא כנגד מקום ההבדלה בין הבתים וכמה רבנים הכשירו תפילין הללו ואחרים יצאו כנגדם בחרב ובחנית (ובעזה"י נביא דבריהם בתוך החוברת) ורבים מגדולי ישראל הסכימו לפסול תפילין אלו.

ומתוך תשובת האוסרים עולים שני פקפוקים הנוגעים לחריצים הנהוגים בימינו:

א. **שיתכן שכוונת חז"ל שיהיה חריץ ממש בהפסק אויר** (וראיות לכך יובאו בהמשך).

ב. שבמציאות הקיימת היום שהחיבור בין הבתים הוא כ"כ חזק אין החריצים מהווים היכר ממש שיש כאן ארבעה בתים וגם אם היו עושים בתפילין של יד ארבעה חריצים היה נראה כתפילין שלנו וחריצים מזויפים יוכיחו שגם בעשייתן רואים ד' בתים אע"ג שבאמת אינם מעידים על כלום.

ולפי האמור אין כאן פקפוק על תפילין שנעשו בדורות קודמים שהיו מחוברים בריפיון ועשו בהם חריצים הגונים אלא על מה שהתחדש בתקופה האחרונה. מלבד זאת **גדולי עולם כהגר"א מוילנא הייתה תפילתו פתוחה** (כפי שהעיד הגר"ש-ואזנר שראה) וכן **בעל הדברי חיים מצאנז היו חריצים גמורים בתפילתו** (עיין בספר אות חיים וכ"כ במנחת יהודה וי"ם) ועוד גדולים אחרים נביאם להלן בעזה"י.

לפנים ולחזרה, ויש להבין את המושגים הללו בצורה נכונה.

המושגים הללו הם חלק מהתורה, והם מופיעים בכל מקום. הם מופיעים גם בלשון חז"ל, וגם בלשון רמב"ם, וגם בלשון אחרים. הם מופיעים גם בלשון חז"ל, וגם בלשון רמב"ם, וגם בלשון אחרים. הם מופיעים גם בלשון חז"ל, וגם בלשון רמב"ם, וגם בלשון אחרים.

המושגים הללו הם חלק מהתורה, והם מופיעים בכל מקום. הם מופיעים גם בלשון חז"ל, וגם בלשון רמב"ם, וגם בלשון אחרים. הם מופיעים גם בלשון חז"ל, וגם בלשון רמב"ם, וגם בלשון אחרים. הם מופיעים גם בלשון חז"ל, וגם בלשון רמב"ם, וגם בלשון אחרים.

המושגים הללו הם חלק מהתורה, והם מופיעים בכל מקום. הם מופיעים גם בלשון חז"ל, וגם בלשון רמב"ם, וגם בלשון אחרים. הם מופיעים גם בלשון חז"ל, וגם בלשון רמב"ם, וגם בלשון אחרים. הם מופיעים גם בלשון חז"ל, וגם בלשון רמב"ם, וגם בלשון אחרים.

המושגים הללו הם חלק מהתורה, והם מופיעים בכל מקום. הם מופיעים גם בלשון חז"ל, וגם בלשון רמב"ם, וגם בלשון אחרים. הם מופיעים גם בלשון חז"ל, וגם בלשון רמב"ם, וגם בלשון אחרים. הם מופיעים גם בלשון חז"ל, וגם בלשון רמב"ם, וגם בלשון אחרים.

המושגים הללו הם חלק מהתורה, והם מופיעים בכל מקום. הם מופיעים גם בלשון חז"ל, וגם בלשון רמב"ם, וגם בלשון אחרים. הם מופיעים גם בלשון חז"ל, וגם בלשון רמב"ם, וגם בלשון אחרים. הם מופיעים גם בלשון חז"ל, וגם בלשון רמב"ם, וגם בלשון אחרים.

רִיבּוּעַ הַבַּתִּים

המ"ב בבה"ל (ד"ה "שיהיו") שאין **לסמוך ע"ז ולברך** וכן כתבו עוד אחרונים. אכן עוד יש לצרף בזה כמה ראשונים המצריכים ריבוע בבתים ומ"מ ס"ל שא"צ שיהיו האורך והרוחב שווים אלא בכל שהוא מרובע דיש לו זווית ואינו עגול סגי.

כי רש"י פירש ב"אלכסון" - שיהיה ריבוען מכוון ארכו כרוחבו כדי שיהא להם אותו אלכסון שאמרו חכמים כל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשא באלכסונא ולא יהא ארכו יתר על רחבו שאפ"י יש להן זווית פסולות.

וכן הם דברי הרמב"ם, **הרא"ש והמחז"ן, ר' ירוחם, ערוגות הבושם, המנהיג, התרומה, התיקון תפילין והסמ"ג** אכן **בפסקי הרי"ד** פירש אלכסון שהכוונה שכאשר תופר יזהר שלא יקלקל את האלכסון ודייק מזה **הריא"ז** דהכוונה שיהיו זוויות ולא יהיה עגול ולא נתחדשה כאן הלכה באלכסון כמו שפי' רש"י.

וכן כתב **העיטור** - דריבוע ארוך כשר ובספר יראים העתיק שני הפירושים בענין אלכסון וא"כ יש כאן ספק בדעתו אם צריך ריבוע ממש.

וב**מרדכי** (שם) **דייק מדברי הרי"ף וה"ג** דקרי ריבוע "שיש להם זוויות" וכתב על זה ואין נראה אלא לגמרי מרובעין כיון שלא אשכחן להדיא וריבוען הלל"מ אין להקל בדבר כי אם על פי ראייה ברורה עכ"ל ומשמע דמספק פוסק כן (ואע"ג שהוא מיירי לענין תפילין של יד מ"מ דין ריבוע נאמר על כלל התפילין).

מסקנת הדברים בענין ריבוע הבתים

אתה הראית לדעת שאם נבוא למנין הראשונים המצריכים ריבוע שאורכו כרוחבו בבירור הם תשעה ואלו שאינם מצריכים בבירור הם תשעה, ואם כן אעפ"י שמרן בשו"ע (סי' ל"ב) סעי' ט"ל פסק שהריבוע צריך להיות מכוון ואין אחר דבריו כלום. וכ"פ האחרונים מ"מ חושבני שהיה די בזה כדי לסמך את **מנהג בגדד שלא הקפידו בעשיית הבתים שיהיו מרובעות** וכן על **מנהג תימן** ושאר מקומות שלא הקפידו על זה **והרב זרע-יעקב מעיד שמימיו לא ראה תפילין מרובעות** ובוודאי שמנהג ישראל מסתמך על אדני פז רבותינו הראשונים והנח להם לישראל אם אינם נביאים בני נביאים הם.

ומלבד זאת כמה אחרונים כתבו **שדעת השו"ע** סי' לב' סעי' ט"ל **להצריך ריבוע הבתים אינה לעיכובא** ודייקו לה מלישניה שכתב תחילה שהלל"מ שיהיו מרובעות בתפירתן ואח"כ **כתב "וצריך לרבע מקום מושבן וגם הבתים"** משמע דלאו דין אחד לכולם ועיקר ההלכה נאמרה על התפירה ומדכתב **"וצריך"** משמע דהוא דין בפ"ע (והוא לשון שמשמע לפעמים לכתח' ולפעמים אף בדיעבד) **וזה כתב על התיטורא אבל על הבתים לא סיים אלא 'וגם הבתים'** ואפשר שמסתמך על הראשונים המקילים בריבוע הבתים. ואע"ג שהוא נגד שני עמודי הוראה אפשר שהמנהג במקומו של מרן היה כבמקומות אחרים שלא דייקו בריבוע הבתים וע"כ לא רצה לפוסלן.

תפילין שנתקלקל ריבוען

אכן בנידון דידן יש להוסיף עוד מה שכתב ה"חסד לאברהם" **דתפילין שהיו מרובעות מתחילה ובמשך הזמן נפתחו ונפסד ריבוען יש להכשירן** עפ"י מה שכתב הרמב"ם: "העושה תפלתו עגולה כאגוז אין בה מצוה כלל" (פ"ד ה"ג) ובראש פרק ג' כתב דתפילין צריכות להיות מרובעות ממש ולכא' דבריו סותרים זה את זה. ותירץ החס"ל שמה שכתב בפ"ג היינו בתחילתן אבל בסופן כל שלא נתעגלו לגמרי הם בכלל שיורי מצוה וכשרים וכמו בציצית.

ואע"ג דהמהר"ם מרטנבורג כתב לפסול בכה"ג והביאו מרן בשו"ע (שם) מ"מ הרמב"ם פליג וצירף זה כדי להקל בתפילין שנפסד הריבוע במשך הזמן.

וב**פסקי תשובה** השיג הרב השואל ע"ז מש"ס מנחות לה דדין זה נאמר בגרדומי מצוה (וכציצית) ולא בגרדומי קדושה (כתפילין) **ועיין בשו"ת מנחת יהודה וי"ם** סי' ב' של האדמו"ר מקלויזנברג שהאריך לפלפל ולחלק בכמה אופנים וליישב דברי החס"ל"א. (ובכלל, עצם הקושיא מגרדומים נסתרת מדברי המהר"ם מרטנבורג שחילק חילוק אחר בין תפילין לציצית עיי"ש).

ובעיקר ראיתו מדברי הרמב"ם רבים עמדו בדברי הרמב"ם הללו (וקצת

מסקנת הדברים בדין תפילין מרובעות שנפתחו

ולהלכה היה נראה לסמוך על כל האחרונים הנ"ל אע"ג שכמה מן האחרונים חולקים אות חיים ושלוש הנ"ל וכ"מ בחת"ס שכתב שאם יפרדו אפי' כמלא מחט סדקית כבר איננו מרובע וכן הזרע יעקב לא הסכים עמו (אכן טעמו דהוא מסתמך על פסק המהר"ם בנתקלקל הריבוע והבית יהודה כבר חילק משם) וכ"כ בספר קרבן-אשה וכ"כ הבית עובד (דיני תפילין) **מ"מ רוב מנין של האחרונים הסכימו עם דבריו ובצירוף דכל דינא דריבוע הבתים אינו ברור כ"כ** וכמו שהוכחנו לעיל שהוא ספיקא דדינא חזי כל זה **להכשיר בדיעבד לברך עליהם עד שיתקנו**.

ואע"ג שבספר החשוב זכרון-אליהו על הל' תפילין לא הקלו לברך אלא באופן שהריבוע נתקלקל שלא לפי מראה עיניים רק כשנבוא למדוד נמצא שהריבוע נתקלקל. לא הבנתי מה הועילו חכמים בתקנתם שהרי בלא"ה יש להכשיר תפילין אלו שלרוב הפוסקים חשיבי מרובעים וכמו שכתבו בעצמם, **שריבוע לפי מראה עיניים כשר אע"ג שבמדידה אינו מדויק**. **ולסברת הבית יהודה** שהעתיקוהו רבים מהפוסקים האחרונים משמע שאעפ"י שכעת אין הריבוע מכון כלל כשר **וכלשון הברכ"י המובא בשערי תשובה: "אם מחמת האויר שבין הבתים כשיתייבש העור נתרחבים הבתים וכשיהדקם ימצא הריבוע מכון כשרים"**.

ואף את"ל שאין הדין מוכרע להקל הרי סברת הבית-יהודה שהעתיקה כל הני האחרונים עכ"פ לספק תחשב ואם כן הוי ס"ס **ספק שמא א"צ ריבוע בבתים** (שהוכחנו לעיל שספק שקול הוא) ואת"ל שצריך ריבוע אף בבתים **מ"מ שמא הלכה כהבית יהודה** שאם נתקלקל הריבוע מחמת האוירים וכשיהדקם ימצא הריבוע מכון כשר וזה ברור בס"ד. ומלבד כל זאת בדעת הרמב"ם יש מן האחרונים הסוברים שהלל"מ חשיב כדרבנן ואפי' בספק אחד יש להקל וכ"ש כאן דהוי ס"ס דאפי' בדאורייתא מועיל.

ואע"ג דדעת רה"פ שספק הלל"מ חשיב לספק דאז, מ"מ ס"ס מהני אפי' בדאז' ולא כתבנו זאת אלא לתוספת חיזוק.

וכל זה הארכנו רק כדי לצאת י"ח האומרים שאין לעשות התפילין פרודות ומכ"ש חרוצות כדי שלא יתקלקל הריבוע שאפי' יתקלקל יש להכשיר וכאמור אבל באמת בעזה"י התפילין החרוצות נעשות באופן כזה שימנע את קלקולן ואין כאן בית מיחוש כלל.

עצות לשמירת הריבוע

ועיין במנחת יהודה וי"ם שהביא את דברי הברכ"י שביאר שמה שלא עשו חריצים ונתנו חוט ומשיחה בין בית לבית כי חשו לקלקול הריבוע וכתב על זה ז"ל - דנראה ברור דמה שחששו לקלקול הריבוע משום שלבשו תפילין כל היום או רובו, ובחוץ הכם שרב ושמם משא"כ **האידינא שלובשין התפילין רק בשעת התפילה, בנקל אפשר לשמור שלא יתקלקל הריבוע, וגם שע"י המכשירים והכלים אפשר בזמנינו להדוק ולצמצם הבתים יותר מבזמנם**, וכיוון שרוב רובם של הראשונים ס"ל דצריך להעביר חוט התפירה בין בית לבית **למה נקל בזה מחשש רחוק שיתקלקל ריבוע הבתים**". עכ"ד.

ועי"ע בשו"ת חתם-סופר שתמה איך סומכין להקל בנתינת דבק בין הבתים שהרבה גאונים סוברים דדיבוק מחשיבם לאחד. וכתב ז"ל - "ואי משום שלא יתקלקל ריבוען הלא יש דרכים לפנינו להזהר בזה **וכן ראיתי ממדקדקים שמהדקים התפילין של ראש ע"י חתיכת ברזל מכון נגד הבית** אשר נדחק בו הבית כל היום בכיס באופן שא"א להתקלקל בזמן מועט שמתפלל ומסיר הברזל, וכדומה אפשר למצוא אופן אחר אם מהדקים ע"י חוט או משיחה חזקה". עכ"ד.

ועי"ע בשו"ת תשובות והנהגות ח"ב סי' כ"א (עמ' כ"ה) שכתב ז"ל: "ומיהו מהניסיון למדתי שאם אויר בינתיים עלול אח"כ ליפרד יותר ויותר, **והעצה הנכונה שמחזיק התפילין אחר התפילה בבתים מהודקים מאוד לבתים גופא שזה מחזיק אותם שלא יתקלקל הריבוע**" וסיים "וכן עשיתי בבתים שלי בס"ד".

וכיו"ב נעשים הדברים בתפילין הללו ע"י שיפור הייצור ותשומת לב לשמירת התפילין בתוך הבתים ונוכל עי"ז בעזה"י לקיים מצוות תפילין בכל ההידורים הנדרשים.

פרודות

בתים - והקושיא איך אפשר לעשות כן וביאר שמכנים רק ראש הקלף לתוך החלל וכנגדו יש רווח שחותך אותו וכך נמצא שרק ראשי הפרשיות נמצאים בחלל) והובאו דבריו בשו"ר כנה"ג (סי' ל"ב בהגב"י ס"ק ל"ו).

מ"מ נראה שיש לחוש לכל הני האחרונים שחוששים לפסול אף בדיעבד לפחות בשיעור אצבע וכ"ש שלכתחילה ודאי בעינן שיהיה חריץ מגיע עד התפר.

האם דבק נחשב חיבור

והנה הסופרים נהגו להדביק את הבתים זל"ז כדי לשמור על הריבוע, שלא יפרד והיה לארבעה ראשים ויפסלו התפילין. **ודנו בזה האחרונים אם הדבק נחשב חיבור אם לא ואי נחשב חיבור הרי שארבעת הבתים כחד חשיבי ואנן בעינן ארבעה בתים** (מדכתיב טוטפות כמבואר במנחות לד: עיי"ש). ובפשוטו דאי דבק חיבור הרי שלכתחילה אין לדבק כלל שהרי צריך שיגיע חריץ עד התפר. ואי דיבק מקצת הבית יש להכשיר אך תלי במחלוקת הנ"ל באיזה שיעור נחשב שהחריץ ניכר.

והנה שאלה זו האם דבק חשיב חיבור אם לאו נדונה בספרי הפוסקים בעקבות מה שהיו הסופרים מדבקים כמה עורות כדי ליצור מהן את התפילין ובתפילין נאמר "זכרון" אחד ולמדו חז"ל (מנחות לד) שיהיו מעור אחד והיו סופרים שהיו מדבקים או תופרים שני עורות ודנו הפוסקים האם זה נחשב חיבור והוי "זכרון" - אחד אם לאו.

ובמשנה (כלים פי"ח מ"ח) תפילה, ארבעה כלים התיר קציצה הראשונה ותיקנה טמאה טמא מת וכן שניה וכן שלישית התיר את הרביעית טהורה מטמא מת אבל טמאה מגע טמא מת" ופירשו הראשונים שהתיר הכוונה שחתך את הבית. ותיקנה הכוונה שתפרו בחזרה לתפילין.

וכתב הגר"א בביאורו למשנה שמוכח מכאן שתפירה מועילה לעשותו עור אחד כי מה שכתבה המשנה - "ותיקנה" משמע שהתפירה היא תקון לתפילין ולכשרותן.

והנה הראשונים דנו בענין זה שתלויים בו כמה וכמה מדיני התורה ובספר

אור זרוע האריך בזה (בסי' תקל"ט) ומסיק דדבק ותפירה חשיבי חיבור אך בהלכות גיטין נסתפק בזה (סי' תשט"ו) וכן בספר התרומה נסתפק אי תפירה הוי חיבור לענין תפילין.

ולענין ההלכה נחלקו האחרונים אי הוי חיבור או לאו ויש מהם המחלקים בין תפירה לדבק ומסקנת המ"ב שמעיקר הדין יש למקילים על מי לסמוך אך לכתח' בודאי נכון לעשות מעור אחד ממש כדי לצאת ידי כל החששות במ"ע דאורייתא וכן דעת החזו"א שהתפילין כשרות ופשוטם של דברים שקולא זו היא חומרא לענין הדבקת בתי התפילין של ראש אשר על כן אם המ"ב מכשיר את התפילין שנדבקו משתי עורות הרי שיש לפסול דבק בין הבתים.

וכ"כ החת"ס בתשובה הובאו דבריו בקסת-הסופר (לשכת-הסופר סי' כ"א ס"ק ג') וז"ל - אודות התפילין הנה רבותי כולם אוסרים ופוסלים תפילין המחוברין ע"י דבק, וכן אני נוהג אחריהם אך מקרוב נחלקו בו גאוני זמננו וכו'...

עכ"פ **היות כי נהגו סופרי זמננו לדבק ד' הבתים זה לזה בין בית לבית כי א"א להם לאמן ידיהם לעשות מרובע מכון באלכסונו כדינו אם לא ידבקו הבתים זה לזה בדבק** וכו' וא"כ ממ"נ אם אנו חושבים ע"י הדבק לעור א' א"כ אין לנו אלא בית אחד ובתוכו ג' מחיצות דפסול ואם אין הדבק עושה עור אחד ויש כאן ד' בתים עם ג' חריצים ביניהם משום דהדיבוק כנפרד דמי א"כ התפילין גופיהו נעשו מ-ב' עורות ופסולין ע"כ אינני צריך להכניס עצמי בעומק הדין למעשה עד שיבוא אומן ויעשה תפילין מרובעים בלא דבק ואז נצטרך להכניס עצמנו בזה...

ואמנם כמה מן האחרונים כתבו ליישב את קושית החת"ס על המנהג. יש שכתבו דאף על גב דדבק הוי חיבור ותפילין העשויות מב' עורות כשרות מ"מ אין פסול בדבק בין הבתים כי א"צ מחיצות כפולות לתפילין וכל שהחללים נפרדים מבפנים וחריצן ניכר מבחוץ כשרות. (חלקת יואב יו"ד סי' ל"ד מנחת שמואל סי' ז').

ויש שכתבו שתלי בכוונת המדביק כי בדיבק שני עורות כוונתו שיתאחדו ואילו בבתים אין רצונו שיהיו אחד (חתן סופר).

יש שכתבו דמהני הדבק לקולא ולא לחומרא (וכמו שכתבו אחרונים לענין לבד).

ועוד כמה אחרונים כתבו ליישב המנהג אך כמדומה שפשטות הדברים היא כדברי החת"ס דהא בהא תליא וכאמור לעיל. ועיין בהליכות שלמה (הל'

כאן חריץ היה נראה לפענ"ד לעשות בענין זה שהד' בתים יהיו מדובקים **רק באמצעותן** ומן הצדדים לא יבוא ביניהם דבק כי אז הריבוע נשמר ממה שמדובקים באמצעותן ולא יתפרדו זה מזה. ומן הצדדים יהיו חריצים ממש וכשרים עכ"פ בדיעבד אליבא דכ"ע. עכ"ד ומבואר בדבריו שפשרה זו שהציע לעשות הדבקה חלקית אינה לכתחילה דמלבד מה שסיים - **"וכשרים עכ"פ בדיעבד אליבא דכ"ע"** מתבאר מדבריו עוד שלא נולדה הפשרה אלא מחשש קלקול הריבוע אבל באופנים שנעשות התפילין כיום שבעזה"י אין חשש לקלקול הריבוע **יודה גם הקסת הסופר דאין להדביק כלל**.

ומ"מ אין פשרה זו שהציע ברורה כ"כ לפענ"ד דאם איתא שדבק חיבור פירוש של דבר שאנו מחשיבים כאילו אין כאן מחיצות ולפי מה שנראה מרוב האחרונים דבעין מחיצות כפולות וא"כ אי נימא דדבק חיבור הרי שחשיב שהמחיצה חתוכה באמצעותה שאין זה חשוב מחיצה ומה מהני שיש מחיצה מן הצדדים. ואפשר שהקסת הסופר נמשך אחרי הח"א וכנ"ל וס"ל דא"צ מחיצות כפולות וצ"ע.

ובבה"ל (סי' ל"ב סעי' מ' ד"ה חריץ) **הובאה מחלוקת הח"א והחת"ס** וכתב שמנהג העולם במדינתנו כהח"א וכ"מ בספר ישועות יעקב (אכן אף שהישוע"י מסכים לדינא עם הח"א באמת הם שני דברים כי הח"א היקל אף אי נימא דדבק הוא חיבור והישוע"י מיקל לפי מה דס"ל דדבק בין הבתים לא חשיב חיבור וכדעת האחרונים שמחלקים בין דיבק בין הבתים לדיבק שתי עורות).

וסיים ומ"מ כל ירא שמים יזהר לכתחילה לעשות הבתים נפרדים וכמו שכתב הח"א גופא דלכתחילה פשיטא דנכון לעשות כן וכו' עיי"ש **וכ"ה דעת הגר"ז** - בסידור ז"ל וגם צריך להשגיח ולראות בחריצים שבין הבתים, **אם נדבקו מעט בדבק בשגגת הסופר, יזהר להפרידם בנחת בראש סכין דקה וחדה, שיהיו נפרדים בין בית לבית עד למטה ממש. ולכן מעבירים גיד התפירה בין בית לבית למטה ממש וכו'..**

והנה במציאות היום שהתפילין נעשות ע"י לחץ וגם בלא דבק הרי הן מחוברות היטב (מלבד מה שכתב הגר"מ **שטרנבוך** בתו"ה ח"א סי' מ' דאם הבתים **מהודקים זה לזה בצורה חזקה מאוד אפילו בלא דבק חשוב כדבק והובאו דבריו בפס"ת** סי' ל"ב הערה - 429). וכפי שנהוג היום קשה

לדעת אם התפילין פרודות או לא ויש מעושי הבתים שמדביקים את הבתים ויש שמדביקים בשליש התחתון ולפעמים ע"י הלחץ הדבק מגיע עד לחלק העליון, ולפעמים בשעת צביעת הבתים הצבע גורם להדבקות הבתים ואמנם יש כל מיני עצות איך לברר ולדעת אם התפילין פרודות אבל בתפילין חרוצות נמוגים כל הספקות וכל אדם יכול לראות במו עיניו שהתפילין פרודות מלמעלה ועד למטה ויוצא ידי חובת הכל בס"ד.

וע"ע בספר תו"ה (ח"ב סימן כ"ב) שכתב בסו"ד ז"ל "רוב התפילין היום **שנקראים פרודות, מדובקים שאי אפשר להעביר חוט ביניהם ויש לחשוש שלא קיימו המצוה כהלכתה וכן הקדוש האריז"ל והגר"א זצ"ל דרשו פרודות דווקא**, ומרגלא בפי אינשי שא"צ להדר כ"כ, **שבדור הקודם אפילו מגדולי ישראל שלא היה להם תפילין כאלו אבל האמת שבתפילין נאמר** "ושמרת את החוקה הזאת למועדה" **וחובת שמירה היינו כפי האפשר עכשיו דוקא...** (ועיי"ש ראייה נפלאה של הנצי"ב לכך הובאה במבוא) ושפיר כיון שאפשר ב"ה היום להשיג בתים מהודרות ופרודות ממש ומרובעים ראוי לשמור המצוה כן דוקא". ועיי"ע משכ' בספר סת"ם כהלכתן - "ולכן אני תמה כמו שתמהנו לעיל, **מדוע למרות שיש מקפידים על כל מיני הידורים, מ"מ בדין זה רק יחידי סגולה נזהרין, וכמובא בביה"ל שמנהג העולם כהח"א, ורובם די להם שרשום על הקופסאות "פרודות" אף שאין חוט עובר, ולדעתי ראוי להזהיר על כך וכמו שמצינו שה"ש אגת אריה", הגר"א והגרש"ז הזהירו על כך.**

מִיָּדָה לֵב טוֹב מְשַׁלֵּם מִלֵּוָּה
מִלֵּוָּה

הדעות המצריכות רווח בין הבתים

בגמרא גיטין נח, איתא דנמצא בביתר מ' סאה קצוצי (הכונה לבתים הנקראים קציצות) תפילין. ואיתמר נמי דנמצאו ק"ס סאה קצוצי תפילין. ומיישבת הגמרא ול"פ כאן בשל ראש, וכאן בשל יד.

ופירש רש"י ז"ל דפוס של ראש מתוך שצריך לחלק הבתים, ולהיות רווח ביניהן וקבועין על מושב אחד הוצרך המושב להיות רחב וכו'.

ומתבאר בדברי רש"י שמלבד חלוקת הבתים שהיא סיבה הגורמת להגדלת נפח התפילין עוד בה שצריך להיות רווח ביניהם **(וראיה זו נמצאת בספר יד-אליהו להגאון ר' אליהו רוגולר פסקים סי' א')**. ובספר החשוב זכרון אליהו (עמ' מ"ט) כתבו דהכוונה שע"י חלוקת הבתים נוצר רווח בין הבתים ודלא כמו בשל יד שאין מחלקים הבתים במחיצות אבל קשה להלום כך את דברי רש"י שלפי' המילים ולהיות רווח ביניהם מיותרות שכבר שמענו שהבתים מחולקים ועוד שרווח ביניהן משמע בין הבתים ולדבריהם הכוונה בין החללים ובודאי קירות הבית הם חלק מהבית ולא רווח בין הבתים !?

לא נמצא בראשונים פירוש אחר מפירוש רש"י וגם לא מצאנו מי שיעיר ע"ד רש"י המצריך רווח בין הבתים מלבד הרש"ש שהעיר בכלליות שתפילין שלנו של יד ושל ראש שווים הם. וזה רק מראה כמה נשתנתה מסורת עשיית התפילין מימי בר כוכבא ועד ימינו.

מקור לדברי רש"י יש להביא מגמרא מנחות לד': "ואם כתבן בעור אחד (הכוונה לארבע פרשיות של ראש) והניחן בארבעה בתים יצא וצריך שיהיה רווח ביניהן דברי רבי וחכ"א אינו צריך. ושון שנותן חוט או משיחה בין כל אחת ואחת, **ואם אין חריצן ניכר פסולות**."

נמצינו למדים כי החריץ של התפילין הוא דין מעכב בצורת התפילין והשאלה היא איך צריך להראות החריץ **האם סגי בהיכר מה שהם ארבעה בתים, או שצריך שיראו ממש ארבעה בתים ע"י שיהיה הפסק אויר ביניהם**. (יש להעיר שגם הראשונים דלקמיה דלא מצריכים חוט או משיחה מצריכים חריץ).

נתינת חוט ומשיחה עניינה ליצור רווח בין הבתים

והנה התוס' שם ד"ה ושון כתבו דהא דנותן חוט ומשיחה בין בית לבית אינו אלא בכתובות על עור אחד אבל בכתובות בד' עורות לא **וכתבו דיש נוהגין אפי' בארבעה עורות**. וכן **הכרעת הרא"ש** (סי' ב') שבד' עורות א"צ וכן **דעת העיטור** (הל' תפילין ש"א ח"ב) **והאשכול** (שם סי' כ"ן) **הסמ"ק** (סי' קנ"ג) **והכלבו** (סי' כ"א) **וכן דעת הרי"ד**. ומ"מ כתב הראש שהמנהג לעשות חוט ומשיחה בכל תפילין.

מנגד דעת **הרמב"ם** (פ"ג מתפילין הי"א) שבכל תפילין בעי חוט או משיחה וכן כתבו כמה ראשונים **ספר התרומה** (הל' תפילין סי' ר"י) **והר"י מלוניל והנמוק"י** (הל' ק דף ו') **ובספר תיקון תפילין** (עמ' קפ"א).

והנה בספר נמוק"י (וכ"כ שם בפירוש הר"י מלוניל) כותב לבאר את מח' רבי וחכמים ז"ל - **"וצריך ליתן רווח גדול בין בית לבית"** (לרבי). (ולחכמים) **א"צ כ"כ אלא סגי בחוט או משיחה בין כל אחד ואחד** - ושפתיו ברור מללו דפירש מה שאמר רבי שבעי רווח היינו רווח גדול וכדי שממילא נשמע דלחכמים שאמרו א"צ היינו רווח גדול **אבל מעט רווח כדי חוט ומשיחה בעי**.

ולכאורה יש מקום לתמוה מנין יצא הך דינא דבעי רווח בין בית לבית והלא לא צייתה תורה אלא שיהיו ארבעה בתים (כדרשין מלטטפת) אבל לעשות רווח ביניהן מנלן?!

אכן לשיטת הנמוק"י לק"מ שבדף ל"ה בהא **"דמעברתא הלל"מ** פירש - **"התפירה שבין בית לבית בתפילין של ראש שמעביר חוטי התפירה ממזרח למערב כדאמרין ושון שנותן חוט או משיחה בין כל אחד ואחד"**. הרי שדין זה שיהיה רווח בין הבתים הוא מכלל הלל"מ והוא חלק מצורת התפילין. **וז"ל האגור - "והרב ר' יהודה החסיד אומר בשם הגאון מעברתא מקום חריץ שבין כל בית ובית של ראש ובעי למעבד בין כל חדא וחדא תרי גידי מלעילא עד לתתא ולהדקינהו שפיר כי היכי דלתפרשו"** הרי שמטרת הגיד שמעבירים בין בית לבית ענינו **להפריש הבתים זה מזה וכדברי הנמוק"י**.

וכדברים האלו כתבו גם **האשכול סי' כ"ו, ובספר המאורות** הל"ק עמ' שנח בשם השימושא רבא.

מאגזין | 52

הראשונים הנ"ל.

ובדברי סה"ת משמע עוד שדין חריץ ניכר שהוא לעכובא הוא חד דינא עם דין חוט ומשיחה שיוצר את החריץ כי חריץ כל שהוא אינו מספק אלא צריך שיהיה ניכר היטב וע"י החוט הוא ניכר היטב.

ובספר תיקון תפילין בעמ' קפ"ב כתב וז"ל "...ואז יעביר חוט התפירה בין הבית השני לשלישי... לקיים דברי הספר האומר צריך להעביר חוט או משיחה בין כל בית ובית להבדיל ביניהם שיהא חריץ ניכר **כי בית שאין חריציו ניכרים פסולה לאפוקי מפוועלי און שאינם עושים הבתים עמוקים שיוכל החוט להיכנס ביניהם**".

ובדף נח' כתב הדפוסות יהיה אורכן מעט יותר על רוחבן שכשתיכנס בג' כפלים של הבית בג' חריצין אז יהיה הבית מרובע **מבואר מזה שעושה אוירים בין הבתים** וע"כ צריך האורך להיות יותר מן הרוחב כדי שבצרוף האוירים ישתוו.

וכן בעמ' מו' כתב שצריך להיזהר בשעת עשיית הבתים למשוך (העור) ויניח האצבע עליו למעלה וישכיבנו תחתיו **כדי שיוכל להיכנס ולירד החוט בין בית לבית בלי עיכוב** ע"י התפירה". ע"כ.

כלל העולה מתוך דבריו שמטרת החוט ומשיחה היא ליצור הבדלה בין הבתים והבדלה זו היא ע"י הפסק אויר בין הבתים וע"י כך יתאפשר לחוט להיכנס ולירד מלמעלה למטה.

ומשמע מכך שבדוקא צריך החוט לירד מלמעלה למטה ע"מ ליצור הבדלה בין הבתים ואין שום טעם לעשותו למטה באופן שהבתים מהודקים זה לזה וכמו שעושים היום.

ובספר החשוב זכרון אליהו (עמ' פ') כתבו דמסתבר שאין זה משנה מהיכן נותנים את החוט ולאמור נראה דשנא ושנא.

ומה שהוכיחו שם מדברי הר"י מלוניל שכתב "שיזהר שלא ינקוב... בתפירות שבין בית בית שמכניסים בה מחט פעמיים (צ"ל פעמים)" הנה למה שכתבנו לעיל שהר"י מלוניל סובר שצריך ליתן רווח בין בית לבית אינו מובן מדוע יצטרך להכניס החוט עם מחט ועכצ"ל (וכמו שפירש הרה"ג יעקב יצחק ברין במאמרו המאלף באור ישראל מאנסי-תש"ע) שהכוונה שלפעמים הבית נסגר וצריך לפותחו בעזרת המחט.

ומה שכתבו עוד שלפי מה שנוהגים שמכניסים את החוט למטה והוא

מהודק, צריכים לומר שכוונת הראשונים שהצריכו לעשות הבדלה בין הבתים היא שע"י החוט מכירים שהם ארבעה בתים וא"צ לעשות חריץ ממש, בענייני לא הבנתי מדוע להוציא הדברים מפשוטם בגלל מה שנהגו הסופרים לעשות **(וכבר כתב במנחת סולת שעושים מדעתם ואין שם על לב)** והרי הברכ"י כתב שלא נהגו לעשות חוט ומשיחה וחריצים עד התפר כדי שלא יתקלקל הריבוע וע"כ המנהג היה שלא לעשות כלל וחדשים מקרוב באו לצאת ידי כל הדעות ולהרויח גם את החוט ומשיחה וגם את הריבוע. **ומן הראוי היה לספק בזה אם מהני ולא להכריח ממנהג חדש של הסופרים דין חדש שאין לו מקור בשום פוסק.**

ועיין מה שכתבנו לעיל המחלוקת אי בעי חוט ומשיחה גם בתפילין שעשויות מד' עורות (ככל תפילין שלנו) ולכל הנך ראשונים ודאי מדינא הוא בכל תפילין ולמעשה השו"ע הצריך חוט ומשיחה בכל תפילין אך מסקנת האחרונים שהוא לכתחילה ולא לעיכובא. עיי"ש.

וא"כ ודאי מן הראוי לחוש לכל אלו הראשונים שלדבריהם אפשר דהוא לעיכובא לעשות את הבתים עם חריצים **הגונים בהפסק אויר בין בית לבית. ובפרט שהרא"ש כתב שנהגו ליתן חוט ומשיחה אע"ג שפסק שא"צ מדינא.**

יתר על כן אפי' להסוברים דלא בעי חוט ומשיחה אפשר דמ"מ יש לעשות חריצים כאלו דהם בכלל דין דחריץ ניכר שהוא מוסכם לכו"ע.

ומדברי הברכ"י (סי' לב ס"ק ס"ו) נראה שס"ל שהיה מן הראוי לעשות חוט ומשיחה וחריצים **בהפסק אויר אלמלא שחשו לקלקול הריבוע** דאי מיירי בחריצים כגון אלו הנעשים כיום מה יש לחוש לקלקול הריבוע.

ומלשון **הקסת הסופר** (ל"ה סי' כ"א ס"ק ד' ד"ה הזה) שהמליץ לשים דבק באמצע כדי לעשות פשרה בין הדעות וסיים וז"ל - "ומן הצדדים היו חריצים ממש וכשרים עכ"פ בדיעבד אליבא דכו"ע - **משמע שלא בירא ליה שבאופן שיש חריצים מן הצדדים עד למטה אבל אינם מפולשים מעבר לעבר חשיב חריץ המגיע עד התפר וכשר לכתחילה.**

וממילא אם בעזה"י יעשו התפילין באופן שאין לחוש לקלקול הריבוע מן הראוי לכל יר"ש להדר בדבר זה.

ובספר למען-פארך (להגאון ר' מרדכי גרוס גאב"ד חניכי הישיבות) מובאת תשובות הגאון הרב אשר זאב שרייבר שליט"א והאר"י להוכיח דלכתחילה בעי הפסק אויר ובתו"ד כתב ואף שחלילה לן לפקפק על מנהגם של ישראל. מ"מ כיון שביררנו דלכתחילה צריך הפסק אויר ממש, חזי נמי לאצטרופי האי חששא כדי להוליד הידור שיהיו הבתים פרודות בהפסק אויר ממש וכיוון שהיום יש מעושי הבתים שיכולים לייצר בתי תפילין עם הפסק אויר ממש בין הבתים וללא חשש קלקול הריבוע לענ"ד הוא הידור חשוב ביותר."

החריצים הנעשים בזמננו.

מצאנו שני נביאים המתנבאים בסגנון אחד ומפקפקים על החריצים הנעשים בימינו האחד הוא **הרה"ג יצחק יעקב ברוין** (דבריו מובאים בקובץ אור ישראל מאנסי-תש"ע) ואלו דבריו שם:

"ואחרי הודיע אלקים לנו את כל זאת ברצוני להציע הרהורי לבי על דבר הרבה מחריצי התפילין הנמצאים כיום דהנה בזמנינו נהוג דבגמר עשיית הבתים מהדקין אותן ע"י לחץ הפרעס' כדי לשמור על הריבוע וע"י ההידוק כמעט שחריציו אינן ניכרים ואם היינו מעבירים עליו צבע כמו שהוא היו חריציו מתעלמים לגמרי והיה נראה מבחוץ כמו תש"י לכן אחר ההידוק משרטטין לתוך הבית ג' שרטוטין מול מקום החריצין ואז נעשה הבדל כל שהוא בין הבתים כדי שאחר ששמים עליו הצבע עדיין רואין קצת הבדל בין הבתים והנה בהרבה תפילין השרטוטין האלו שעושין הוא רק משהו ועפ"י רוב אינו יותר עמוק מעובי העור ומתחת השרטוטין סגור ומהודק נמצא במציאות ד' בתים רק שרואה בית אחד עם ג' סימנים ואם היינו לוקחים תפילין של יד ועושין עליו ג' שרטוטים היה נראה כמו תפילין של ראש **ובאמת מי שאינו מאמין לסימנים אלו וחושב בלבו מאן יימר דיש כאן חריצין אינו בגדר כופר** שהרי כבר נתגלה טובן של שרטוטים אלו שהרבה מהן מזוייפין א"כ מה טיבן של השרטוטין שאינן מזוייפין הלא עדיין אינו ניכר שיש כאן ד' בתים **והרי מזה עצמו ששייך לזייפו יוצא לנו שהשרטוט אינו מוכיח באמת כלום ולפי מה שהבאנו לעיל מהראשונים וכן איפסקא**

להלכתא הרי דבר זה מעכב בדיעבד". עד כאן דבריו.

וכעין זה כותב הרה"ג **זאב אשר שרייבר** (ותשובתו הרמתה מובאת בספר למען פארך של גאב"ד חניכי הישיבות הגר"מ גרוס) ואלו דבריו: **"ויש במנהג זה כמה תמיהות האחד דחריצין החדשים הם רק זכר שכאן היו חריצין מכח הפרודות** אבל אין הם מוכיחים כלל שיש כאן ד' בתים פרודות דגם אם תיקח תפילין של יד ותגררם כמו שעשו בשל ראש יראה השל יד כמו השל ראש ואיה איפה ההיכר של החריצין דאין כאן היכר אלא זכר. גם אני הקטן לפני **שידעתי את אופן עשית הבתים חשבתי שיש מחיצה בין הבתים בפנים ולא עלה בדעתי כלל שהחריצין הנראים הם כפלי העור** וכל צד מהם הוא מחיצה של בית אחר **וכי לזה נקרא חריצין ניכרים.**" עד כאן דבריו.

ויש להדגיש שעשיית התפילין מבהמה גסה לא הייתה נהוגה מאז ומעולם (ועיין באות חיים ושלום סי' ל"ב אות ט"ו שהוכיח זאת) ובתפילין מעור בהמה דקה שהיו נהוגות בעבר היו החריצים ניכרים אף בלא הפסק אויר. וכעת מצאתי שכבר העיר בזה בעל המנחת-סולת על התיקון תפילין (עמ' קפ"ב הע' 840) שמעיר על דברי התיקון תפילין "שצריך להעביר חוט או משיחה בין כל בית ובית כי בית שאין חריציו ניכרים פסולה" - **מבואר מזה דאם אין חריץ ניכר יש עצה ע"י העברת חוט אבל לא ע"י שיחתוך מגוף הבתים חריץ ועי"ז יהיה ניכר החריץ כלפי חוץ**, אבל החריץ הנחתך אינו עובר לכל האויר בין הד' בתים וכן נוהגין עתה עושי הבתים, **ויש לפקפק ע"ז גם מדין הריבוע** שע"י החקיקה **נעשה חריץ יותר מכדי חגירת ציפורן וחסר הריבוע ועושים כן מדעת עצמם ואין איש שם על לב**, עכ"ד.

וכעין זה כתב הרה"ג **שרייבר שהחור נעשה במקום מעבר חוט התפירה (תפילין מכוונות) אינו חור** אלא אוכל הוא מעובי הבתים כדי שיהיה מקום למעבר החוט והוא קילקול בצורת הבית, דלכתחילה צריך שיהיו הארבעה בתים ישרים ושונים ברוחבם בכל גובהם.

מיזעט אים פון צו צאלן
לויטן פאר די
פארשטייט זיך

דין חוט ומשיחה בין הבתים

בגמרא מנחות לד': כיצד כותבן על ד' עורות ומניחן בד' בתים בעור אחד ואם כתבן בעור אחד והניחן בד' בתים יצא וצריך שיהא רווח ביניהן דברי רבי וחכ"א א"צ **ושוין שנותן חוט או משיחה בין כל אחת ואחת** ואם אין חריצן ניכר פסולות. ופירש רש"י - שנותן חוט או משיחה - בין כל בית ובית ומתבאר מדברי הגמ' שצריך לתת חוט או משיחה בין הבתים.

וכתבו התוס' (ד"ה ושיוין) היינו דווקא בכתובות בעור אחד אבל בד' עורות לא ויש נוהגין אפי' בעור אחד.

והיא מחלוקת גדולה בראשונים אם בכל תפילין צריך ליתן חוט ומשיחה או לאו. מחד **דעת הרמב"ם** (הל' תפילין ה"ג הי"א), ספר **התרומה** (הל' תפילין סי' ח"י) **תקון תפילין** (עמוד קפ"א-ב), **הר"י מלוניל** וכן **המרדכי** בהל"ק בשם **רבינו שמשון** ס"ל דבכל התפילין הדין כן.

ומאידך - דעת **העיטור** (הל' תפילין), **והאשכול** (הל' תפילין סי' כ"ו), **פסקי הרי"ד** (הל"ק תפילין תנ"ג/ד'), **הסמ"ק** (סי' קנ"ג), והכל בו (סי' כ"א) דא"צ להעביר אלא כשהפרשיות כתובות בעור אחד.

והרא"ש אע"ג דכתב דא"צ להעביר חוט או משיחה רק שכתובות בעור אחד מ"מ סיים שנוהגים להעביר החוט גם בכתובות בארבעה עורות וכן **הטור** בסי' ל"ב ויעביר חוט התפירה בין בית לבית.

ובגמרא ל"ה **"אמר אביי מעברתא דתפילין הלל"מ**", הפירוש המקובל במעברתא הוא **מקום העברת הרצועות** כפירוש רש"י שם אך יש מן הראשונים שפירשו דהכוונה להעביר את הגידים בין בית לבית וז"ל הפירוש המיוחד לנמוק"י (וכפי הנראה הוא לר"י מלוניל) **מעברתא התפירה שבין בית לבית בתפילין של ראש שמעביר חוטי התפירה ממזרח למערב כדאמרינן ושיוין שנותן חוט או משיחה בין כל אחד ואחד**.

ופירוש זה הובא **במרדכי בשם הרי"ף** (בהל"ק ד"ה אמר אביי) וכן הובא בשמו **בספר התרומה** סי' ר"ח וכן היא **דעת ר' יהודה החסיד** (המובא באו"ז סי' תקס"ב) וכן בספר המאורות וכן הביאו בשם השמושא רבא (בספר האשכול סי' כ"ו).

ולעניין הלכה הב"י ערך מערכה מצד א' - הרמב"ם התרומה והסמ"ג והמרדכי מאידך התוס' והרא"ש הסמ"ק והאורחות חיים וכתב שגם הרא"ש והתוס' כתבו שנוהגים להעביר חוט ומשיחה. **ובשו"ע העלה** (בסי' ל"ב סעי' נ"א) **ויעביר חוט התפירה בין כל בית ובית**. וצ"ב בדברי השו"ע שנקט לשון הטור האם ס"ל דרק למנהג צריך להעביר והכריע כשיטת המקילים ובדיעבד יש להכשיר תפילין אלו או דס"ל כדעת המחמירים או עכ"פ לחוש לסד"א והתפילין פסולים אפילו בדיעבד.

והנה בסעי' מ"ז כתב השו"ע שאם כתב הד' פרשיות בעור אחד כשרים ובלבד שיתן חוט או משיחה בין כל בית ובית. **ותמה הט"ז** למה כפל הדין והלא אפי' בכתבן בעור אחד בעי' להעביר חוט או משיחה ותירץ דבכתובות בעור אחד החוט הוא לעיכובא אפי' בדיעבד וכדמשמע לשון השו"ע ובכתבן בד' עורות הוא דין לכתחילה **דהעיקר כשיטת המקילים שא"צ חוט או משיחה** (ולפענ"ד אין הכרח גמור לכך רק י"ל שלא כתב השו"ע אלא הדבר הברור שצריך ליתן חוט או משיחה אך לענין דיעבד לא רצה להכריע בכתובות בד' עורות דנתון במחלוקת אך מ"מ עדין הוא בכלל סד"א וצ"ע).

וכן נראית מסקנת האחרונים בדיעבד אינו מעכב אך מ"מ נראה דהך לכתחילה חמיר טפי משאר לכתחילה דלכמה ראשונים הוא הלל"מ ולרבים מהראשונים הוא לעכובא אף בדיעבד.

אמנם למעשה כהיום נשתנה המנהג ורבים לא נהגו ליתן חוט או משיחה וכבר כתב הברכ"י (סי' ל"ב) שהטעם שלא נתנו חוט או משיחה וכן לא עשו חריצים עד התפר הוא מחשש שיתקלקל הריבוע ולכן סמכו על הסמ"ק ודעמיה דלא בעי להעביר החוט אלא בעשוין מעור אחד. ודבריו אלו הובאו בשערי תשובה שם בס"ק לא).

(ויש לצרף לסמך לשיטת המקילים את שיטת האורחות חיים המובא בב"י שי"א שא"צ להעביר חוט רק בשעה שהם לחים שלא יתדבקו אך א"צ להשאיר החוט שם).

אכן ברור שעכ"פ לכתחילה יש לקיים פסק השו"ע שהוא לעיכובא להרבה ראשונים ולחלקם אף הלל"מ וכן כ"כ האר"י ז"ל וכן כתבו כמה אחרונים.

פקפוק בצורת נתינת החוט הנעשית כיום

והנה בדורות האחרונים המציאו עושי הבתים שיטות חדשות ע"מ לקיים דינא דחוט ומשיחה. יש שקודם הצמדת הבתים מכניסים בין הבתים חוטי ברזל כדי ליצור רווח, בו יהיה אפשר לאחר מכן להכניס את החוט.

ויש שקודמים חורים אחרי הצמדת התפילין כדי שבהם יהיה אפשר להכניס את החוטים ויש שמכניסים חוט התפירה בחריץ ואח"כ מכניסים למכבש.

וראיתי בקובץ פעמי-יעקב שעורר הרב יוסף מאיר רוקח על אופן שימת החוט שכהיום יש שמשנים סדר התפירות ועושים בב' צדדים ב' תפירות וב' צדדים ד' תפירות כדי שהנקבים יהיו מכוונים נגד החריצים שבין הבתים וממילא משנים מסדר הכתוב בשו"ע שיהיה ג' תפירות כנגד ג'.

ויש שמוסיפים נקבים מיוחדים כנגד החריצים כדי להעביר בתוכן חוט התפירה

ובנרתיק לתפילין שעשה הרב נתנאל סופר תפילינסקי מי שגדולי ישראל שיחרו לתפיליו כתב וז"ל - "אחרי אשר החריצים של הד' בתים אלו מגיעים עד התפר ממש יוכל להעביר חוט התפירה בין בית לבית לצאת ידי דעת הרמב"ם והתוס' והרא"ש והסמ"ג ולדעת הנמק"י והמרדכי הוא הלל"מ ולא נתקלקל עי"ז הריבוע מאומה כו'. עיי"ש.

וכ"מ בפסקי הגר"ש דבלצקי שכתב שכהיום מזלזלים בנתינת החוט. **ועי"ע במנחת יהודה** וי"ם סי' ב' **דעת הרבי מקלוזינברג-צאנז** שהאריך מאוד בענין זה ובתו"ד כתב ואף שבכל הנ"ל אין כוונתי להקל בשו"א בנתקלקל הריבוע, אולם בוודאי דיש לצדד מזה, דמשום חשש רחוק שבמשך הזמן יתקלקל הריבוע, שגם אז יהיו כמה צדדים להקל, **לא נקל מיד בדבר שאיפסק להלכה בשו"ע ופוסקים, ושמקורו בכל ספרי גאוני קדמאי**, שכל דבריהם דברי קבלה וכבר הבאתי בתשובה הנ"ל שכן מפורש בפרי ע"ח שם שמורו זלה"ה, **הוא רבינו האר"י זי"ע, ציוה שיעבירו הגידין בשעת התפירה**, וכ"כ גם במשנת חסידים בתקון תפילין (פ"ט אות ה') וכ"ה גם בעולם תמיד (שם) ועתה ראיתי שכמו"כ כתב **בספר הקנה, בסוד מצות תפילין**, בדף ל"ג-ע"ב עיי"ש.

מלחמה בטרור

חריצים מזויפים מבוא

לפני מספר שנים התעורר פולמוס סביב לחריצים המזויפים. היו מעושי-הבתים אשר צבעו את הבתים וכיסו את החריץ וכשבאו לחרוץ חרצו שלא כנגד החריץ האמיתי (ויש מעושי הבתים שברצונם שהבתים ייראו שיש בזה הידור מצווה חרצו מלכתחילה את החריצים שלא במקומם). גדולי ישראל יצאו כנגד התופעה הזאת וכמה ת"ח כתבו לבאר את הדברים ונביא להלן תמצית מדבריהם.

וכפי המקובל אצלנו מהגמ' והראשונים והאחרונים, יש בזה משום פסול אף בדיעבד וכן הורו למעשי חכמי זמננו, והיות כי זה עתה יצא חכ"א לפקפק בדבר ולהצדיק המתרשלים בזה חלה עלינו חובת ביאור בזה (לשון הרב אליהו מורגנשטרן באור ישראל מאנסי-נ"ז).

יסוד הדברים הוא ממה שכתוב בברייתא מנחות ל"ד "ואם אין חריצן ניכר פסול" ולשון ניכר משמע שיראה בבירור לעין המסתכל. ובאמת שכן כתוב ברמב"ם ובשו"ע שצריך שיהיה החריץ ניכר **כדי שיהיה ד' ראשיה נראין לכל**.

דבר זה מוכח נמי מכל הראשונים שהבאנו בענין הפסק אויר שמכ"ש שצריך שיהיה חריץ מבחוץ. וכן מתבאר בסמ"ג הכותב - "ישם עור על אחד מהן **לכסות הבדלת הבתים** וכשרים לשל יד".

וכע"ז בסה"ת - אם טולה עוד על אחד מהן לכסות הפרש הבתים **שהיו נראין כאחד** כשרה (לשל יד) ובעין בפירוש הר"י מלוניל - שמכסה על הבתים בעור אחד **שנראין כבית אחד**. מכל אלו הראשונים מבואר **שהפסול בטלה עור על של ראש מכיון שאין החריצים ניכרים מבחוץ**.

ובספר **המנהיג** בהלכות תפילין כותב ונ"ל - "ואם אין חריצן ניכרין פסולות שצריך הפרדת הבתים שלא יראו כבית אחד".

הפרכת טענות המכשירים

עיקר יסודם של המכשירים הוא בדברי רש"י (שם) "ואם אין חריצן ניכר" - "החריץ שבין כל בית ובית אם אינו ניכר מבחוץ פסולה **כגון אם עשה מחיצות הבתים מבפנים ואין חריצן ניכר מבחוץ**".

ומשמע בפשטות שרש"י מפרש שאין החריץ ניכר היינו כאשר המחיצות מבפנים. דהיינו שעשה ריבוע כמו של יד וחילק אותו במחיצות (ע"י תפירה או דבק) וזה נחשב אין חריץ ניכר הא אם היו ארבעה בתים אף שאין החריץ נראה מבחוץ כשר. **אכן בטהרת הקודש** ביאר שרש"י דוגמא בעלמא נקט ולכן כתב כגון וה"ה באופן

אחר כל שאין חריץ ניכר מבחוץ פסול ואין כאן מקום לטעות שהרי לשון רש"י ברור "כל שאין חריץ ניכר מבחוץ" (הגרא"מ). (ועי"ע בדבריו מדוע נקט רש"י דווקא דוגמא זו).

ובמאמרו של הגרי"י ברוין בהוכחות ברורות שאין כוונת רש"י כפשוטה אלא כפי שהבינה השי"מ"ק (על הגליון) שעשה המחיצות גם מבחוץ (ולכן תמה - איך אפשר לעשות מחיצות מבפנים ולא מבחוץ אם לא שהעביר עליהם עור).

ודברים אלו מוכרחים גם ברש"י עצמו בהמשך הגמרא - דמי שיש לו שתי תפילין ש"ר טולה עור על אחת מהן וכתב ברש"י וז"ל - "על הד' בתים **מכסה עור אחד ונראין כבית אחד**" מפורש שאין הפסול מטעם שנעשים ע"י העור כבית אחד אלא שע"י **העור נראין כבית אחד היינו שצריך שיהיו חריצים מבחוץ כדי שיראו ארבעה בתים**.

ועוד טענו המכשירים שאם נאמר שהדברים כפשוטן שצריכים הבתים להיות ניכרים מבחוץ מהו המקור לדין זה שהרי בגמרא לא למדו אלא שיהיו ארבעה בתים מדכתיב "טוטפות" אבל שיהיו ניכרים הבתים מנ"ל? אבל מכיוון שמכל הראשונים מוכח שצריכים החריצים להיות ניכרים גם אם לא גילו לנו חז"ל את הטעם אין בזה לדחות דברים המפורשים. ומ"מ אפשר קצת ליישב את הקושיא ולמצוא מקור לדין חריצים:

א. **ר' רפאל טריביש** (המובא בכנה"ג חו"מ אחרי סי' רפט) כותב ונ"ל שמילת "והיו לטוטפות בין עיניך" יותר משמע דקפיד על שיהיו נראים לכל שהם ארבעה בתים ודבריו ביאר הרב ברוין ש**טטפת** כתבו תוס' שהוא לשון תכשיט שהוא דבר הנראה לכל וכיון ש**מטטפת** למדנו גם שיהיו ארבעה בתים המשמעות שצריך לראות התפילין עם ארבעת הבתים.

ב. **בספר טהרת הקודש** - כתב דטטפת כתבו התוס' שהוא לשון הבטה ומטטפת ילפינן נמי דבעי ארבעה ולכן צריך שיהיו ארבעה כשמביטים עליהם.

ג. נראה להוסיף בפשטות שלהנמוק"י וכל הראשונים שפירשו **מעברתא "הגיד העובר בין הבתים להבדילם"** הרי זו הלל"מ והוא חלק מצורת התפילין.

ד. אולי אפשר להוסיף שהוא פסול דרבנן שחייבו לעשות החריצים כדי שלא יבואו לעשות תפילין של ראש בלי מחיצות כלל (ופסלו אף בדיעבד ומצאנו כה"ג בכמה מקומות שפסלו רבנן אף בדיעבד).

לאו לאו תו אמוח צלל

1. **מטרה:** מטרת המסמך היא להגדיר את כללי התנהגות ואת כללי
 2. **התנהגות:** כלל התנהגות המבוסס על ערכים ומונחים המגדירים את כללי התנהגות
 3. **מונחים:** מונחים המבוססים על ערכים ומונחים המגדירים את כללי התנהגות

[illegible]

ԱՌՈՐԴ ԵՐԵՎԱՆԻ ԼՍՄԻ ԼՂԱՆԵՐԸ

[illegible]

אל לל

המצריכים היכר גמור ורווח בין הבתים ע"י אויר ממש ביניהם

בספר טהרת הקודש דייק מדברי הנימוקי יוסף על מה שאמר רבי: "וצריך ליתן רווח גדול בין בית לבית." משמע ודאי דגם לרבנן צריך רווח בכל השטח שבין בית לבית שיעור ליתן ביניהם חוט ומשיחה.

ובספר תיקון תפילין (עמ' מ"ו): צריך להזהר בשעת עשיית הבתים לפשוט העור כדי שיוכל להיכנס ולירד החוט בין בית לבית בלי עכוב עד התפירה. וכן הוא ברש"י גיטין (נ"ח, א'): דפוס של ראש מתוך שצריך לחלק הבתים ולהיות רווח ביניהם קבועים על מושב אחד נצרך המושב להיות רחב.

יש מביאים בשם הגר"א שסבר שהבתים צריכים להיות פרודות זה מזה ממש, עד שיהיה אויר ניכר ביניהם. (בספר תורת הלוי כ"א, ל"א כתב: "ושמעתי ממרן שליט"א הגר"ש הלוי ואזנר שראה תפילין של הגר"א מוילנא זי"ע שהכירו שהיו פרודות ממש ודלא שאר תפילין).

וכן מוסרים בשם הגר"ש זלמן אוירבך זצ"ל וכן בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל: "שאף שאין צריך אויר ממש ביניהם, אבל ודאי אם יש אויר ביניהם עדיף טפי דניכרת פרידתם להדיא." (תשובת הרב אליהו מורגנשטרן בקובץ "אור ישראל" נ"ז שנה ט"ו א').

וכן כתב במעשה רב ס' יט': התפילין של ראש צריכים להיות פתוחות ולא מדובקים בדבק. דעת היד אליהו ס' א' מכל מקום מצוות תפילין היא שיהיה החריץ בין כל בית לבית עם רווח ניכר ומפולש ממש אפילו כחוט השערה.

